

ಸುರರಾದ ಕೆರೆಮನೆ 'ಬುದ್ಧಿ'ಯವರು, ಗುಡಿ ಐನೋರು ಆಸೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕೊಪ್ಪಲಿನ ಆಳುವ ವರ್ಗ-ವರ್ಣ. ಇವರೇ ಅದರ ನ್ಯಾಯಾಂಗ. ಮಾತೆಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯ. ನಿರ್ಣಯವೆಲ್ಲಾ ಕಾರುಬಾರೆಲ್ಲಾ ಅವರದೇ. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ಜನ ಕುಕ್ಕುರು ಕಾಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ. ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ಗ, ವರ್ಣ. ಮಾತಿಲ್ಲದೇ ಕೇಳುವುದೇ ಇವರ ಕೆಲಸ, ಇವರ ಧರ್ಮ. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ನಡತೆಯ ಕಾರಣ ವಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಫಿಯಾದಿ ಗಡಿಗೆ ಸುಬ್ಬನನ್ನು ಕೆರೆಮನೆ 'ಬುದ್ಧಿ' ಯವರು "ನೋಡೋ ಸುಬ್ಬ—ಏನು ನಡೀತು ಅಂತ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳು" ಅಂದರೆ ಅವನು "ಅಯ್ಯೋ ನಮ್ಮಪ್ಪ ದ್ಯಾವರಂತ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಸುಳ್ಳು ತಟಪಟ ಮಾಡಿ ನಾ ಯಾವ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ" ಎಂದು ತನ್ನ ದೂರು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ಗಂಡಸರ ನಡುವೆ ಮಂಕು ಬಡಿದಂತೆ ತಲೆಯೆತ್ತದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ದೇವಿಯನ್ನು ಚಂದ್ರೇಗೌಡರು ತಾವೇ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ತೊಡಗಿ "ಕಿವಿ ಕೇಳಿಸಲ್ವೇನೇ" ಎಂದು ಜಬರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಚಟೀರನೆ ದೇವಿಯ ಕೆನ್ನೆಗೊಂದು ಬಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ದೇವಿ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. "ಹಲ್ಕ ರಂಡೆ ಇನ್ನೇನೆಲ್ಲ ಅಂದ ಬೊಗಳು. ಅವನು ಕರೆದಾ ಅಂತಾ ನೀಯಾಕೆ ಒಪ್ಪಂಡೆ" ಎಂದರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿ ಕೆಂಚ ನ್ಯಾಯಸ್ಥರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿಯದೆ ನಿಂತುದನ್ನು ಕೆರೆಮನೆ ಬುದ್ಧಿಯವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸು ತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರೇಗೌಡರು "ಅದ್ಯಾಕೆ ಮುಗಿದಾನು ಎಂಜಲು ಕೊಬ್ಬು" ಎಂದಾಗ ಕೆಂಚ ತಟ್ಟನೆ "ಬುಡಯ್ಯ ನಾನೇನು ನಿನ್ನ ಅಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬಿಟ್ಟ. ಇದು ಸರಳ ಸತ್ಯವೇ ಆದರೂ ಗ್ರಾಮ ಸಮಾಜದ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುವ ಸತ್ಯ. ಈ ಗೌಡರು ಹುಣಿಸೆ ದೆಬ್ಬೆ ಎಳೆದು ನಾಕು ಬಿಗಿದಾಗ ಕೆಂಚ ನಿಂತಲ್ಲೇ ಸುಲಿದಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕಿಟ್ಟಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ "ಅಯ್ಯೋರು ಕಾಳಿ ಜೊತೆ ಮಲಗಿದ್ದ್ರಲ್ಲ ಅವರಿಗೂ ಯಾಕೆ ಹೊಡೀದೇ ಇದ್ದಾರೆ" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಶಿವಗಂಗ ಒಡ್ಡುವ "ನ್ಯಾಯ ಮಾಡೋರು ಮೊದಲು ನ್ಯಾಯವಾಗಿದ್ರೆ ಅಲ್ಲ" ಎಂಬ ಸವಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ವರ್ಗ-ವರ್ಣ ನ್ಯಾಯದ ನಗ್ನ ರೂಪ ಕಾಣ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕಿಟ್ಟಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಶಿವಗಂಗನ ಸವಾಲಿಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಣಿಸೆ ದೆಬ್ಬೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಗೌಡರೂ ಬುದ್ಧಿಯವರೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಬಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ತರ್ಕ ಬದ್ಧವಾದ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸ್ಥರಾಗಿರುವರು ಧಣಿ ಗಳು, ಬುದ್ಧಿಯವರು, ಗೌಡರು, ಅವರೆದುರು ನಿಂತಿರುವವರು 'ನನ್ನ ಆಳ್ವಿ ಆಳು ; ನನ್ನಟ್ಟಿ ಆಳು', 'ಅಲ್ಕಾ ರಂಡೆ', ಎಲ್ಲಾ ಹರಿಜನರು. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಬಹಿರಂಗ ಪಂಚಾಯಿತಿ, ಆದರೆ ಅದೇ ಗುಡಿ ಅಯ್ಯೋರ ತಂಗಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ಕಳ್ಳತನದಲ್ಲಿ

ಬಸುರಾಗಿ ನೇಣುಹಾಕಿಕೊಂಡಾಗ ಅದೇ ಬುದ್ಧಿಯವರೂ, ಗುಡಿ ಅಯ್ಯೋರೂ ಗೌಡರೂ ರಾತ್ರಾ ರಾತ್ರಿ ಕಳ್ಳತನದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಣ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ನಿಂಗಪ್ಪ ಗೌಡರ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿ ಹೊಲೇರ ಹನುಮನೊಡನೆ ಓಡಿ ಹೋದಾಗ ಸಹ ಯಾವ ಪಂಚಾಯಿತಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಕರಣ ಮನೆ ಒಳಗಡೆಯೇ ಮುಗುಂ ಆಗಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೂಡಾ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೊಪ್ಪಲು ನ್ಯಾಯವೇ, ಕೊಪ್ಪಲಿನಂತೆ ಐದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳ ನ್ಯಾಯವೇ, ಮನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ನ್ಯಾಯವೇ. ಇದನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಜಾನಪದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ಚಮ್ಮಾರರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಚೌಧರಿಗಳ ನ್ಯಾಯ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಕುತೂಹಲಕರ ಎನಿಸಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದ ಮೂರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ‘ಕಾಡು’ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಮದುವೆಯಾದ ಹೊಲತಿ ದೇವಿ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮ ಕೆಂಚನನ್ನು ಕೂಡು ತ್ತಾಳೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸೇರಿ ಚಂದ್ರೇಗೌಡರು ಹುಣಿಸೆ ಸೆಬ್ಬೆಯಿಂದ ಕೆಂಚನಿಗೆ ತರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವನಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕುಲದಂಡ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ನಂತರ ಚಂದ್ರೇಗೌಡರ ಮನೆಯ ಆಳು ಭೋಗಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನ್ಯಾಯ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಮಲಮ್ಮನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾಳೆ:

“ಆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣವ್ವ ಗಂಡುಳ್ಳ ಗರತಿ ಅಂಗೆಲ್ಲಾ ಮಾಡ್ಬೋದಾ ? ಕಟ್ಟಿಂಡವನ ನಿಭಾಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಿದ್ರೆ ಬುಟ್ಟುಟ್ಟು ಕೆಂಚನ ಜತೆ ನಿಕಾಲಾಗಿ ಹೊಂಟೋಗ್ಬೇಕು, ಅಂಗಿಲ್ಲ, ಗರತಿಯರಿಗೆ ವಕ್ತಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಅದೂ ಬೇಕು, ಇದೂ ಬೇಕು, ಅಂದ್ರೆ ಎಂಗ್ರವ್ವ ? ಹೊಲತಿ ಬೇರೊಬ್ಬನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದರೆ ಗಂಡನನ್ನು ತೊರೆದು ಅವನೊಡನೆ ನಿಕಾಲಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡಬಹುದು, ಆಕಾಶ ಕಳಚಿ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ.”

ನಿಂಗಪ್ಪ ಗೌಡರ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಹೊಲೆಯರ ಆಳು ಮಗ ಹನುಮನೊಡನೆ ಪ್ರಣಯ ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅದೇ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವಂತಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಹೊಸ ಬದುಕು ಸಾಧ್ಯ. ಇದಂತೂ ಪಂಚಾಯಿತಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತರುವ ವಿಷಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಮೌನವಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊರಗುವ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯ.

ಗುಡಿ ಅಯ್ಯೋರ ವಿಧವೆ ತಂಗಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ಪಾಲಘಾಟಿನ ಕಡೆಯವನಾದ ಮರಗೆಲಸದ ಭಾಸ್ಕರನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಬಸುರಾದರೆ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಊರಿನಲ್ಲಿರಲಿ, ಪರ ಊರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬದುಕು ಅಸಾಧ್ಯ. ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಾವು ಮಾತ್ರ ಪರಿಹಾರ. ಹೆಣವನ್ನು ಕಳ್ಳತನ ದಲ್ಲಿ ಸುಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಅನುಲೋಮ ವಿಲೋಮ ಪ್ರೇಮದ ಹಣೆಬರಹ ವರ್ಗ-ವರ್ಣದ ನ್ಯಾಯ, ನೀತಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೇ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಬೇಕು.

'ಕಾಡು'ವಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರತವಾಗಿರುವ ಒಂದು ತಲೆಮಾರು ಹಿಂದಿನ, ಆದರೆ ಈಗಲೂ ಬಹುಭಾಗ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ ಜೀವನ. ಅಳು ಮಕ್ಕಳ ಮೂಲಕ ದುಡಿಸಿ ಕುಳಿತು ತಿನ್ನುವ ಬಲಾಢ್ಯ ಭೂ ಒಡೆಯರ ಶೋಷಕ ವರ್ಗ. ಅದಕ್ಕೆ ತಾತ್ವಿಕ ಸಮರ್ಥನೆ ನೀಡುವ ಭೂಸುರ ವರ್ಗ. ಸಮಾಜದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಥಾರಿಟಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲರ ಸ್ಥಾನ, ಮಾನ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ನಿಖರವಾಗಿರುವ ಈ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬದುಕಬಲ್ಲ. ಈ ಐಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಧರ್ಮದ ಅಭಿನ್ನ ಅಂಗ. ಇದನ್ನು ಮೀರಿದರೆ ಇಹದಲ್ಲಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಭಯ, ಪರದಲ್ಲಿ ನರಕದ ಭಯ.

ಈ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಡೆಯೇ ಚಂದ್ರೇಗೌಡನ ಪತ್ನಿ ಕಮಲಮ್ಮನ ಹಾಗೂ ಆತನ ಉಪಪತ್ನಿ ಬಸಕ್ಕನ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿವೆ. ಕಮಲಮ್ಮ ದುರ್ಭರವಾದ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿಯೂ ಬೇರೆ ದಾರಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಆಕೆ ಮಾಡುವ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇದು. "ಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಏನು ಪಾಪ ಮಾಡಿದ್ದೋ ಅದಿನ್ನೂ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ ಅಂತ ಕಾಣ್ತದೆ." ಆಕೆಗೆ ಕಾಣುವ ಒಂದೇ ಪರಿಹಾರ ಪರ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿರುವ ಗಂಡನ ವಶೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಪೂಜೆ ಹಾಕಿಸುವುದು. ಆಕೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಸಮಾಜಧರ್ಮದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಡೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಎಂಬ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ. ಅದೇ ಚಂದ್ರೇಗೌಡ ಬಸಕ್ಕನನ್ನು ಉಪಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ಇದು ಒಂದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ನಡವಳಿಕೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಪತ್ನಿಯಾಗಲೀ ಉಪ ಪತ್ನಿಯಾಗಲೀ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಡೆ ಗಂಡಸಿನ ಉಪಗ್ರಹವಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಕೊಪ್ಪಲು ಹೊಸೂರುಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವ ವೈಷಮ್ಯ ಈ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ 'ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ'ದ ಬುಡವನ್ನೇ ಅಲುಗಿಸಿ ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಅಥಾರಿಟಿ ಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಗೆ ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದ ಬದಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಥವಾ ಸಮಾನತೆಯ ಮೇಲೆ ಆಧಾರ ಪಟ್ಟ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯ ನ್ಯಾಯದ ಪರಿ

ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯ ಗುಂಪು ಸಹಾ ಅದೇ ಆಳುವ ವರ್ಗದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ ಅಷ್ಟೆ. ಅದರ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವೆಂದರೆ ಕಡಸಿಗೆ ಸಿಡಿಮದ್ದಿಡುವುದು, ರಾಗಿ ಮೆದೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡುವುದು, ಎದುರಾಳಿಯ ಹೆಂಗಸಿನ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡುವುದು, ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ. ಈ ಪುಂಡಾಟದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಶೋಷಣೆಗೊಳಗಾದ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪಾತ್ರವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಎರಡು ಬಣಗಳ ನಡುವಿನ ಈ ವೈಷಮ್ಯ ಓಕುಳಿಯಾಟ ಸಂಕೇತಿಸುವಂತೆ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಇಲ್ಲದ ಅರ್ಥಹೀನ ಆದರೆ ಆವೇಶಪೂರ್ಣ ಕುರುಡು ಪ್ರತೀಕಾರ ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಟ್ಟಳೆ, ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ಎಲ್ಲ ಕುಸಿದು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಈ ಬಂಜೆ ಹೋರಾಟದ ಬೂದಿಯಿಂದ ಮೇಲೇಳುವುದು ಪೋಲೀಸು, ಕೋರ್ಟು, ಕಚೇರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಾಮದ ಹೊರಗಿನ ಅಥಾರಿಟಿ. ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕಾಲಾಯ ತಸ್ಮೈ ನಮಃ ಎನ್ನುತ್ತದೆ.

ಕಾಡುವಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಲೇಖಕರು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರೀತಿ - ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯ ಅನೋನ್ಯತೆ. ಸಾಂದ್ರವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಚಿತ್ರವತ್ತಾಗಿ ಮೂಡಿಸಬಲ್ಲ ಕಸುವಾದ ಆಡುಭಾಷೆ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಸಾಚಾ ರೀತಿಯ ದೇಶೀತನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಸರತ್ತಿನ ಖೋಟಾ ರೀತಿಯ ಪರಕೀಯತೆಯ ಪೂರ್ಣ ಅಭಾವ ಇವು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿವೆ. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಲೇಖಕರ ಸಂಬಂಧ ಗ್ರಾಮಜೀವನದೊಡನೆ ಸಾವಯವವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಭಾಷಾ ಶಕ್ತಿಯ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳು: "ಈವತ್ತು ಈ ಮಕ್ಕಳ ಸೊಕ್ಕು ಅಡಗಿಸದೇ ಹೋದರೆ ನಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನೇ ಅಲ್ಲ" ಎಂದು ಚಂದ್ರೇಗೌಡರು ಅವನ ಕಡೆ ನಿಷ್ಕೂರವಾಗಿ ನೋಡಿದರು. ಕಿಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕಲ್ಯಾಣಿ "ಬ್ಯಾಡ ಕಿಟ್ಟಿ ನೀ ಉಬ್ಬಲು ಗುಡ್ಡೆ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ ತಲೆಗೆಲ್ಲಾ ಸುಂಕು ಅಲ್ಲದೆ ಕೈ ಬ್ಯಾರೆ" ಎಂದಳು. "ಈ ಕಾಲದ ಐಕಳು ವಸಿ ಗೊನೆಗೆ ನೀರಿಳಿತು ಅಂದ್ರೆ ಸಾಕು ಕಂಡವರ ಹೆಂಡ್ತಿರೈಲ್ಲಾ ನಾವೇ ಆಳ್ತೀವಂತ ಒದರಾಡ್ತಾರೆ." "ಕಿಟ್ಟಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ಅಂತ ಬಾಯಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕಿವಿಗೆ ದಸಿ ಹೆಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತು." ಆಡುಮಾತಿನ ಬಳಕೆಯಷ್ಟೆ ಭಾಷೆಯ ಬಿಗಿತನವೂ ಅತ್ಯುಕ್ತಿ ಪುನರುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ದೂರ ಎಟ್ಟಿರುವುದೂ ಅನುಭವದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯೂ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ಕಾರ್ಯವಾಸಿಯಾದ ಗದ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸವಾಲಿಗೆ ಭಳಗಾಗುವ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಬಿಟ್ಟು ಲೇಖಕರು

ತಾಳಿರುವ ತಟಸ್ಥ ಧೋರಣೆ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಹಾಗೂ ಕುತರ್ಕಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಎಲ್ಲೂ ದಂಗೆ ದನಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ನಿರಾಸೆ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊರತೆಯೂ ಇದೆ. ಸುತ್ತಲಿನ ವಾತಾವರಣದ ತಾಪಮಾನ ಹಾಗೂ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕಿಟ್ಟಿ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ತಾಪಮಾನ, ಒತ್ತಡಗಳು ಮನೋವ್ಯಾಪಾರದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುದಿತ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸದೇ ಬರೇ ಬಾರಾಮಾಟರಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವಂತೆ ದಾಖಲಾಗುತ್ತವೆ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಬರೇ ಎರಡು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಆಯಾಮವೇ ಇಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಮುಗ್ಧ ಮಗುವಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯವೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಡಾ|| ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ 'ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ' ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಮಂಥನವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಗ್ರಾಮದ ಸಮಾಜ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ 'ಕ್ಷ' ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಬೀರುವ ಹಳೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಲಿನ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲ ತುಡಿತ, ಕುದಿತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವ ಕಾದಂಬರಿ "ಕಾಡು".